

שאלה: ראובן ושמעון הלכו לכיוון הרֶכֶב של ראובן. שמעון שאל את ראובן "היכן חֲנִיתִי?" ענה לו ראובן "בהמשך הרחוב במקום שמסומן אדום לבן". אמר לו שמעון: "אל תחנה שם יותר, יכול להיות שקבלת דו"ח". ענה ראובן "למה אתה פותח את הפה לשטן!?" לפה יש כח! ובאמת כשהגיעו לרכב היה שם דו"ח משטרתי. ראובן מאשים את שמעון שבגלל שדיבר, בגלל שהיה שלילי הוא שגרם שראובן קיבל דו"ח.

האם ראובן צודק בהאשמתו? האם יש כח רב כזה לדיבור להשפיע?

תשובה: נכון שהמושג הזה מופיע בגמרא בשלושה מקומות (ברכות יט, א; ברכות ס, א; כתובות ח, ב). וכן עוד אמרו "ברית כרותה לשפתיים" (מועד קטן יח, א; סנהדרין קב, א). אבל יש לתמוה כי הרמב"ם, הסמ"ג הטור וכן ר' יוסף קארו בשולחן ערוך, לא הביאו איסור זה. ובדקתי הלאה וראיתי כי גם הרי"ף, והרא"ש לא הביאו איסור זה. רק הרמ"א (שו"ע יו"ד סי' שעו, סעיף ב) הביא.

אפשר ליישב מדוע גדולי הראשונים לא הביאו איסור זה. דומני שהמפתח לזה נמצא בדברי רבי יוסף חיים (בן איש חי, שנה ב', פנחס פסקא יג) שאנשי בבל הם שצריכים לשמור עצמם מן עין הרע יותר משאר המקומות. [והתלמוד נכתב בבבל]. וזה גם מפורש בירושלמי (שבת פי"ד ה"ג) שהענין שייך לבבל. והתוספות (חולין קז ע"ב) כתבו שרוח רע אינו שורה בכל המדינות. והאריך בזה הרב עובדיה יוסף (שו"ת יביע אומר, חלק ט או"ח סי' ד).

ונראה לומר שהסיבה לכך היא מפני "מגדל בבל" (בראשית יא, ד) "בארץ שנער" (יא, ב), שחטאו אז והשכינו שטן במקומם (סנהדרין קט, א – "אזיר מגדל מִשְׁכַּח"). לכן דוקא שם יש קטרוג של השטן, ולא בשאר מדינות. וכדברי ר' עובדיה בסוף התשובה הנ"ל "שהדבר פשוט שכל הדברים שנזכרו בגמרא (פסחים קיא, א) בזמן הזה שהסטרא אחרא נחלשה, נתמעטו גם כן דברים אלו".

ומעניין הוא כי בתלמוד הירושלמי, וכן במדרשי אגדה שנכתבו בארץ ישראל, אין זכר למושגים אלו שהאדם לא יפתח פיו לשטן ולא ל"ברית כרותה לשפתיים".

נשאר לומר כי למרות דברי רמ"א כדעת יחיד, הסומך על רוב ראשונים הנ"ל שלא הזכירו איסור זה, טוב הוא לא לחשוש לזה.